

Баранов О.П.,

заступник Голови Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту

СВІТОВИЙ ДОСВІД ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІ РОЗВИТКУ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДІБНИХ ДЕРЖСПЕЦТРАНССЛУЖБИ СТРУКТОРОУТВОРЕНЬ

У статті досліджується світовий досвід створення та функціонування військових формувань, на які покладаються завдання в системі державної політики національної безпеки в сфері транспортної інфраструктури. Передусім йдеться про склад, зв'язки, динаміку та масштабність загроз як на національному, так і на міжнародному рівні. Поява нових загроз як внутрішнього так і зовнішнього характеру та необхідність побудови відповідної стратегії реагування на забезпечення додаткових заходів по підвищенню безпеки в тому числі транспорту та транспортних комунікацій, стало викликом як для держави Україна так і європейської безпекової політики в цілому.

Унікальність створення Державної спеціальної служби транспорту і її входження в склад сил забезпечення національної безпеки держави полягає в тому, що в умовах мирного часу та за надзвичайних ситуацій вона виконує свої функції в транспортній інфраструктурі держави, а у разі введення правового режиму воєнного стану - бере участь крім того у забезпеченні оборони України, захисті її суверенітету і територіальної цілісності й національних інтересів шляхом безпосереднього ведення (бойових) дій а також виконання завдань за призначенням.

Ключові слова: Державна спеціальна служба транспорту, державна політика національної безпеки, національна безпека.

World experience of creation and functioning of the soldiery formings on which rely task in the system of public policy of national safety in the field of a transport infrastructure is investigated in the article. Foremost speech goes about composition, copulas, dynamics and scale of threats both on national and at an international level. Appearance of new threats both internal and external character and necessity of construction of corresponding strategy of reacting on providing of additional measures on the increase of safety including. transport and transport communications, became a call as for the state Ukraine so the European safety policy.

The unicity of creation of Government special service of transport and her including in the complement of forces of providing of national safety of the state consists in that in the conditions of peace-time and at extraordinary situations she executes the functions in a transport infrastructure of the state, and in the case of introduction of the legal mode of martial law - participates in addition in providing of defensive of Ukraine, to defence of her sovereignty and territorial integrity and national interests by the direct conduct (battle) of actions and also implementation of tasks on purpose.

Keywords: Government special service of transport, public policy of national safety, national safety

Постановка проблеми. Протягом останніх років в світовій політиці а в Українському політикумі протягом останніх місяців відбулися значні зміни, що призвели до концептуального перегляду способів та засобів забезпечення як внутрішньої так і зовнішньої безпеки. Передусім йдеться про склад, зв'язки, динаміку та масштабність загроз як на національному, так і на міжнародному рівні. Поява нових загроз як внутрішнього так і зовнішнього характеру та необхідність побудови відповідної стратегії реагування на забезпечення

додаткових заходів по підвищенню безпеки в тому числі транспорту та транспортних комунікацій, стало викликом як для держави Україна так і європейської безпекової політики в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що у вітчизняній і зарубіжній політичній науці питання пов'язані зі створенням, розвитком, функціонуванням військових структур і державних сил на які покладені завдання забезпечення функціонування транспортних комунікацій не отримали відповідної уваги, тільки окремі з них розглянуті на сторінках спеціалізованих військових видань.

Але і в цих виданнях більшість авторів, застосовують узагальнюючий не системний підхід, до питань пов'язаних зі створенням і функціонуванням військових структур на які покладені завдання забезпечення національної безпеки хоча місце і роль військової організації в структурі органів військової та національної безпеки держави істотно видозмінюються, її значимість підвищується, що сприяє переходу самої проблеми модернізації військової організації у системі військової та національної безпеки з відомчих до кола суспільно значущих програм, сфери національних інтересів. [5;6].

Актуальність вивчення політичною наукою питань пов'язаних зі створенням, розвитком, функціонуванням військових структур і державних сил на які покладені завдання забезпечення функціонування транспортних комунікацій полягає у необхідності реалізації Закону України “Про основи національної безпеки України”, Стратегії національної безпеки України, а відтак — наукового забезпечення національної безпеки України. Більш того, в контексті інтеграції України до євроатлантичних структур потребують коригування підходи до управління в сфері національної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність дослідження однієї зі складових суб'єкту забезпечення національної безпеки - Збройних сил України та інших військових формувань слідує з обмежених можливостей нашої держави по захисту своєї території та населення від широкого спектру загроз у зв'язку з слабкістю вітчизняних силових структур зумовлену неадекватним фінансуванням їх потреб. За відсутності перспектив щодо значного поліпшення фінансування Збройних Сил України, приєднання до системи колективної безпеки залишається одним з основних варіантів забезпечення територіальної цілісності та суверенітету України. Тому поєднання двох факторів (обмеженість можливостей по забезпеченню власної безпеки та антагоністичного ставлення певної частини населення України до НАТО) й вимагають приділення більшої уваги альтернативним формам колективної та внутрішньої безпеки.

Вивчаючи проблематику національної безпеки очевидною стала необхідність вивчення заходів реформування системи превентивних заходів забезпечення транспортної безпеки, корінного реформування системи національної безпеки в площині її силових складових, а саме Збройних сил, військових та спеціальних формувань. До заходів забезпечення транспортної безпеки що необхідні для її корінного реформування, відносяться наступні:

- перепрацювання існуючої законодавчої бази, у відповідність сучасним вимогам в області забезпечення транспортної безпеки;
- відпрацювання єдиних підходів по забезпеченню безпеки транспортного комплексу від актів тероризму і незаконного втручання;
- визначення єдиних підходів до питання технічного прикриття об'єктів транспортного комплексу;
- визначення джерел фінансування заходів з технічного прикриття та програм державних гарантій для транспортних підприємств, що несуть основне навантаження по ресурсному забезпеченню системи превентивних заходів безпеки [3;4].

На фоні проведення SWOT-аналізу окремих країн світу з різними економічними рівнями та політичними устроями, стану військово-політичної обстановки у світі, сил і засобів військових формувань і державних сил на які покладені завдання з охорони, оборони та забезпечення функціонування транспортних комунікацій у військовий час, можна зробити порівняльний аналіз ефективності їх застосування як аналогових суб'єктів Державної спеціальної служби транспорту в сфері забезпечення національної безпеки.

Кожний вид військових формувань і державних сил на які покладені завдання з охорони, оборони та забезпечення функціонування транспортних комунікацій Європейського Союзу і окремих країн світу має своєрідну штатну структуру і характеризуються певним призначенням, бойовими можливостями, військовою технікою, зброєю, кадровим складом тощо.

Залізничні війська Російської Федерації були створені Указом Президента Російської Федерації від 09.03.2004 N 314 "Про систему і структуру федеральних органів виконавчої влади".

Федеральна служба залізничних військ Російської Федерації була скасована, а її функції передані Міністерству оборони Російської Федерації. Залізничні війська Російської Федерації призначені для будівництва в мирний і військовий час нових залізниць і для підвищення живучості, пропускнув спроможності діючих залізниць, відновлення залізниць, зруйнованих в результаті стихійних лих, а також для виконання завдань, передбачених міжнародними договорами Російської Федерації. Сьогодні вони складаються з корпусів, окремих бригад, військових частин і установ.

На залізничні війська покладено рішення наступних завдань :

- будівництво залізниць на стратегічних напрямках, а також відновлення, технічне прикриття і загородження цих доріг;
- проведення капітального і середнього ремонту залізничних колій;
- організація взаємодії різних сил і засобів в частині технічного прикриття і відновлення залізничних комунікацій при рішенні завдань оборони країни;
- підготовка кадрів для ведення відновних робіт;
- забезпечення накопичення і зберігання мобілізаційного резерву відновних матеріалів і конструкцій;
- організація і проведення випробувань парків наплавних залізничних мостів.

Залізничні війська Республіки Білорусь.

Відповідно до Указу Президента Республіки Білорусь від 11 травня 2006 року № 312 “Про деякі заходи по вдосконаленню транспортного забезпечення Збройних Сил, інших військ і військових формувань Республіки Білорусь” на базі існуючих залізничних, автомобільних і дорожніх військ створені транспортні війська Білорусі. На базі Департаменту залізничних військ і структурного підрозділу Міністерства оборони, що відає питаннями військових повідомлень, автомобільних і дорожніх військ, створюється орган військового управління транспортних військ – Департамент транспортного забезпечення Міністерства оборони. Загальне керівництво транспортними військами здійснюватиме Міністр оборони, а безпосереднє – начальник Департаменту транспортного забезпечення.

Основними завданнями Департаменту транспортного забезпечення є управління транспортними військами, підтримка їх в постійній бойовій і мобілізаційній готовності, організація транспортного забезпечення Збройних Сил, інших військових формувань. Передбачено, що з питань технічного прикриття залізних і автомобільних доріг цей Департамент здійснює координацію діяльності організацій залізничного і автомобільного транспорту.

Республіка Латвія.

(Земиссардзе) - народна добровільна збройна організація, основними завданнями якої є участь в ліквідації наслідків аварій, пожеж і надзвичайних ситуацій, рятувальних роботах, забезпеченні загальної безпеки і громадського порядку, а також захист сухопутної території держави і бойова підтримка та забезпечення функцій Національних збройних сил.

Польська народна республіка.

В структурі національної безпеки – війська територіальної оборони що виконують завдання з охорони і оборони державного кордону і важливих об'єктів, притягуються для ліквідації наслідків стихійних лих і підтримки громадського порядку.

Федеративна Республіка Німеччина.

Територіальні війська – виконують завдання по охороні і обороні важливих державних, військових і промислових об'єктів, транспортних комунікацій; підтримка взаємодії між військовими і цивільними органами; організація служби регулювання дорожнім рухом та інші.

Інженерні війська:

- подолання природних (і штучних) перешкод, тобто наведення мостів і переправ, прокладка просік, будівництво доріг в непрохідній місцевості, підготовка і забезпечення злітно-посадочних майданчиків;

- охорона інженерних об'єктів, подолання природних (і штучних) перешкод, тобто наведення мостів і переправ, прокладка просік, будівництво доріг в непрохідній місцевості.

Інженерні війська можуть бути задіяні в рамках миротворчих операцій, гуманітарних місій, при ліквідації наслідків стихійних лих і на будівництві державних об'єктів.

Сполучені штати Америки.

Інженерний корпус – планування, проектування, будівництво гребель; проектування і будівництво систем захисту від повеней; проектування і управління будівництвом військових об'єктів для сухопутних військ, військово-повітряних сил і інших оборонних сил і федеральних відомств; екологічне регулювання і відновлення екосистеми.

Транспортний корпус – відповідальний за транспортування військовослужбовців, техніки і ресурсів по повітрю, залізничним коліям, автодорогам і по морю. Є бойовою частиною транспортного забезпечення армії. Серед військових частин США займає третє місце серед найменших.

Національна гвардія – виконання різних завдань усередині країни (ліквідація наслідків стихійних лих, підтримка правопорядку в разі масових хвилювань і ін.), виконуючи в таких випадках приблизно ті ж функції, що і внутрішні війська. Також за рішенням президента США можуть бути використані для підтримки Армії і ВПС США, у тому числі за межами США.

Із структурного аналізу, укомплектованості та загального призначення частин і підрозділів іноземних держав що мають відношення до транспортної інфраструктури видно, що не дивлячись на різні економічні можливості вищевказаних держав з різним рівнем розгалуженості транспортної інфраструктури та різні політичні устрої жодна з наведених країн світу не має в арсеналі подібних Державній спеціальній службі транспорту військового органу в системі національної безпеки, яка б на законодавчому рівні виконувала б завдання з забезпечення функціонування транспортної інфраструктури в мирний і військовий час.

Структура і модель Державної спеціальної служби транспорту в порівнянні з іншими військовими і невійськовими формуваннями за своїм завданням охоплює всі важливі умови, що забезпечують стійке функціонування транспортної інфраструктури в умовах особливого періоду та в мирний час. Реформування структури Держспецтрансслужби забезпечило можливість виконання першочергових і найбільш головних завдань та функцій покладених неї, а саме:

- технічне прикриття в мирний час та в умовах мирного часу, відбудова, встановлення загороджень на об'єктах національної транспортної системи України з метою забезпечення діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань утворених відповідно до законів України;

- будівництво та ремонт у мирний час і в умовах воєнного стану нових та підвищення строку експлуатації і пропускної спроможності діючих об'єктів національної транспортної системи;

- відбудова транспортних комунікацій, порушених унаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, аварій і катастроф;

- розмінування вибухонебезпечних предметів на об'єктах національної транспортної системи України (в мирний час та в особливий період) із залученням у разі необхідності підрозділів Збройних Сил України та

забезпечення експлуатації головних ділянок відновлювальних залізничних напрямків [9; 10].

Таким чином **висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень**. Розглядаючи питання щодо “європейських стандартів” у рамках забезпечення безпеки транспортної інфраструктури в мирний час і в особливий період, необхідно зазначити, що єдиних правил побудови та діяльності військових формувань що забезпечують функціонування транспорту і транспортної інфраструктури в країнах Європи не існує.

Універсальність принципу застосування вказаних сил для забезпечення безпеки транспортної інфраструктури не звільняє жодне суспільство від необхідності вироблення власних специфічних підходів до вирішення цієї проблеми. Тому кожна країна самостійно визначає структуру і підпорядкування таких військових формувань, виходячи із національних особливостей.

Унікальність створення Державної спеціальної служби транспорту і її входження в склад сил забезпечення національної безпеки держави полягає в тому, що в умовах мирного часу та за надзвичайних ситуацій вона виконує свої функції в транспортній інфраструктурі держави, а у разі введення правового режиму воєнного стану – бере участь крім того у забезпеченні оборони України, захисті її суверенітету і територіальної цілісності й національних інтересів шляхом безпосереднього ведення (бойових) дій а також виконання завдань за призначенням [9; 10].

Підсумовуючи, слід наголосити що Державна служба транспорту є суттєвою складовою сектора безпеки держави, вирішуючи доволі широкий спектр завдань як в мирний так і в особливий період щодо забезпечення стійкого функціонування транспортної інфраструктури.

Список використаної літератури

1. *Нижник Н.Р., Ситник Г.П., Білоус В.Т.* Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): Навчальний посібник / За заг. ред. П.В. Мельника, Н.Р. Нижник. – Ірпінь, 2000. – 304 с.

2. Колективна монографія “Розбудова іміджу інститутів сектору безпеки України: *vigibus unitis*”, спільне видання Національного інституту оборони України (Київ) та DCAF Centre (Женева), 2013 - й рік.

3. Стратегічне управління військово-технічним співробітництвом в інтересах забезпечення воєнної безпеки України: монографія / В. М. Бегма, О. М. Загорка, В. О. Косевцов, В. М. Шемаєв; Руснак І. С., ред. – Київ : ІНБ НАОУ, 2005. – 226 с.

4. *Гарат Р.М.* Військово-політична інтеграція Співдружності Незалежних Держав у кінці ХХ на початку ХХІ ст.: політико інституційні аспекти: монографія / Р. Гарат; МОН МС України, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2012. – 479 с.

5. *Чорний В.С.* Особливості розвитку нових незалежних держав у контексті модернізації українського суспільства / Віталій Сергійович Чорний // Збірник

наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К.: Рада, 2008. – Т. XXII. – С. 390-398.

6. *Чорний В.С.* Типологізація армій нових незалежних держав та їхня участь в суспільно-політичних процесах / Віталій Сергійович Чорний. – К.: Наук. світ, 2000. – 31 с.

7. *Ліпкан В.А.* Системний підхід до побудови еталонної моделі системи забезпечення національної безпеки // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2002. – № 2. – с. 19 – 24.

8. *Ліпкан В.А.* Складові національної ідеї // Право і безпека. – 2002. – № 2. – 182-183.

9. *Кузнецов С.А.* Роль негосударственных структур в обеспечении региональной безопасности Российской Федерации // Национальная безопасность и геополитика России. – 2001. – №2-3. – С. 87 – 89.

10. Про стратегію національної безпеки України (Електроний ресурс) : Указ Президента України від 22 червня 2012 р. № 389/2012. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/105/2012>.

11. *Горбулін В.П.* Засади національної безпеки України : підручник / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К. : Інтертехнологія, 2009. – 272 с.

12. Закон України Про Державну спеціальну службу транспорту (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 19, ст.269) м. Київ, 5 лютого 2004 року N 1449-IV Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/105/>.

13. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 39.

14. *Литвин М.М., Аллеров Ю.В., Кириченко І.О.* Сутність, закономірності та принципи взаємодії військ (сил) // Честь і закон. – Харків: Військ. ін-т ВВ МВС України, 2003. – №4. – С.9 – 15.

